

Oponentský posudek bakalářské práce

Náprava rozumu v dílech Descarta a Spinozy

Autor: Petr Čermák

Vedoucí práce: Mgr. Tomáš Holeček, Ph.D.

Záměrem bakalářské práce je výklad a komparace dvou tematicky blízkých textů novověké kontinentální filosofie, Descartových *Pravidel pro vedení rozumu* (*Regulae ad directionem ingenii*) a Spinozova *Pojednání o nápravě lidského rozumu* (*Tractatus de intellectus emendatione*). Autorovi se po mém soudu zdařil jeho záměr jen částečně, v případě Descartova textu sice prokázal vhléd do pojednávané problematiky, ale dopustil se několika výkladových chyb; v případě Spinozova textu chyboval výrazně méně, nicméně za cenu poměrně povrchního referování. Tato nestejná míra porozumění Descartovi a Spinozovi je patrná i v závěrečném příkladu (s. 40–43). Závažným nedostatkem předložené práce je pak absence důkladnějšího vyjasnění významů termínů *ingenium* (Descartes) a *intellectus* (Descartes, Spinoza).

Vybrané nedostatky práce:

1) „Slangové“ zkracování názvů obou sledovaných prací, které autorovo vysvětlení nijak nelegitimuje: „...*Pravidla pro vedení rozumu* [...] budu vzhledem k četnosti citací dále označovat už jen krátce jako Regule. Spinozovo *Pojednání o nápravě rozumu* budu ze stejného důvodu označovat jako Emendace.“ (s 1)

2) Zbytečné odkazování – přímo v textu – k interpretům, kteří nemají k příslušnému problému významný vztah: Jindřich Bečvář uvádí, že byl Descartes zapsán také na univerzitách ve Franekeru a Leidenu [...] Podle Aleše Nováka začal Descartes psát první část Regulí roku 1619, druhou část o několik let později v letech 1626 až 1628. (s. 3) Jak uvádí Aleš Novák, Descartes přisuzuje v traktátu O člověku sídlo představivosti na povrch mozkové šišinky. (s. 17)

3) „Descartes [...] naznačuje možnou existenci věcí, které jsou pro naše poznání nedosažitelné. Spinoza mluví podobně (ve vztahu k všepoznání), když tvrdí, že slabý lidský duch nedokáže postihnout všechny „jednotlivé proměnlivé věci“. (s. 4) Na citovaném místě autor sugeruje věcnou blízkost dvou pojednávaných pozic, ale neakcentuje zde – ani v dalším výkladu – rozdíl mezi nimi.

4) Neujasněná je problematika konečnosti lidského poznání: „Zatím by se mohlo mylně zdát, že lidské poznání musí být nutně konečné. U Spinozy může rozum dosáhnout dokonalosti pouze v rámci své přirozenosti, Descartes nastínil existenci věcí, které nelze lidským rozumem poznat. Dalo by se tedy říci, že oba autoři souhlasí s tvrzením, že existují věci nebo jsoucna, která člověk poznat nemůže, to však zatím neznamená, že lidské poznání musí nutně být konečné. Toto bych rád předvedl na jednoduché rovnici $x + y = \infty$, kde x jsou věci, které může člověk lidským rozumem nebo jiným způsobem poznat, y značí věci, které poznat nemůže a ∞ označuje veškerá jsoucna, tedy vše co existuje nebo může existovat. V tuto chvíli ještě není jasné, zda je lidský rozum *schopný* poznat vše, co poznat může, protože neznáme počet věcí x ani počet y . Jak x tak y totiž můžou být nekonečné.“ (s. 7) Mohl by se autor v obhajobě zamyslet nad tím, jestli může být poznání chápáno jako konečné (= omezené) i v případě, kdy je poznávající schopen získat nekonečné množství poznatků?

5) „Takové pravdivé soudy jsme schopni vynášet v aritmetice a geometrii, jejichž předměty zkoumání jsou čisté, jednoduché a spočívají na rozumově vyvoditelných konsekvencích.“ (s. 9) Jde patrně o formulační chybu (předměty... spočívají...).

6) „Věci mohou být absolutní ve svém druhu, a zároveň být relativním rodem. Tak je rozlehlost (*extensa*) absolutní mezi měřitelnými věcmi, ale zároveň je relativní, protože se skládá z výšky, šířky a délky – tedy závisí na jednotlivinách.“ (s. 12-13) Zde prosím autora o nové zamyšlení se nad problematikou absolutního a relativního v příslušném §, o odstranění chyb a vysvětlení této problematiky v průběhu obhajoby.

7) „...je důležité si uvědomit, že neexistuje nic, co by mohl jeden člověk poznat a druhý ne, protože metoda je univerzální prostředek pro každého, nehledě na slabost rozumu nebo nedostatek dovednosti – vše co postačí, je, jak říká Descartes, *alespoň trochu rozumný intelekt*, pomocí kterého se mysl zaměří na tentýž předmět určitým způsobem, a to takovým, který udává metoda.“ (s. 15) Je tomu opravdu tak? Jsou i méně nadaní schopni – při metodickém postupu – vyřešit stejně obtížné úlohy jako ti nejnadanější? Mohl si něco takového Descartes myslet?

8) „Neadekvátní ideje v nás jako myslících jsoucnech mohou vznikat jen z toho důvodu, že my sami jsme součástí nějakého myslícího jsoucna. Některé myšlenky tohoto jsoucna ‚zakládají naši mysl plně a některé jen z části‘. Zde nacházíme jakési rozšíření Descartova názoru, který původ omylu shledává v nesprávném používání rozumových prostředků, když Spinoza toto selhání připisuje faktu, že jsme pouhou součástí myslitelného jsoucna, a proto přitakáme něčemu, co pochází z jiných věcí, které námi utvořený pojem neobsahuje. (s. 30) Prosím o vyjasnění termínu rozšíření.

Přes citované i zmiňované nedostatky doporučuji práci k obhajobě. Jestliže autor uspokojivé promluví o tématech, která zmiňuji, a zodpoví položené otázky (a obdobně se vyrovná i s posudkem vedoucího práce a případnými otázkami členů komise), mám za to, že jeho práce bude moci být ohodnocena známkou dobře.

31. 5. 16

Mgr. Richard Zika, Ph.D.